

ชื่อวิทยานิพนธ์	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า : ศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิด ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน
ผู้วิจัย	ประโยชน์ สังกสิน
ปริญญา	อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	สุภัทร ปัญญาทีป ศน.บ., M.A., A.M., Ph.D. สุชีพ ปุญญานุภาพ ป.ธ.9, Ph.D. (Hon.) สมภาร พรหมทา พธ.บ., อ.ม., อ.ด.
วันที่สำเร็จการศึกษา	6 พฤษภาคม พ.ศ. 2540

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาวิจัยอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิด เกี่ยวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน

จากการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ระหว่างนิกายทั้งสองพบว่า ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา มิได้เป็นเทพเจ้าผู้วิเศษหรือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เป็นบุคคลที่มีความตั้งใจแน่วแน่มุ่งมั่นในการฝึกฝนอบรมตน เพื่อไปสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากอาสวะกิเลส โดยอาศัย ปัญญา ศรัทธา ความอดทนและความเพียรอย่างยิ่งยวด ซึ่งพุทธภาวะตามทัศนะของนิกายเถรวาทนั้น เป็นสิ่งที่ใครๆ ก็สามารถที่จะเข้าถึงได้ถ้าหากว่ามีความตั้งใจจริง และมีความเพียรอย่างเพียงพอ ดังนั้นในด้านรูปธรรมแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย่อมเหมือนกับคนปกติทั่วไปซึ่งตกอยู่ในสามัญลักษณะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะแตกต่างจากบุคคลทั่วไปก็เพียงในด้านของจิตใจและคุณสมบัติอันเป็นส่วนนามธรรมเท่านั้น

ส่วนในทัศนะของพระพุทธศาสนาหมหายานนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหาได้เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาไม่ แม้ในคัมภีร์จะได้แสดงไว้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อุบัติขึ้นในโลกมนุษย์ มีการเกิด การแก่ การเจ็บและการตายเหมือนมนุษย์ทั่วไป แต่สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับกายเพียงส่วนหนึ่งเพื่อเป็นอุบายแห่งการสั่งสอนสัตว์โลกเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า นิรมาณกาย ความจริงแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีกายอีกสองส่วน คือ ธรรมกายและสัมโพธิกาย ซึ่งกายทั้งสองนี้เป็นกายที่เป็นอมตะคงอยู่ชั่วนิรันดร์ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนนิรมาณกายใน

โลกมนุษย์ และกายทั้งสามนี้โดยเนื้อแท้แล้วย่อม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างกันเพียงสภาวะของการแสดงออกเท่านั้น

สำหรับการศึกษาค้นคว้าในแง่ที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบแนวความคิด ระหว่างนิกายทั้งสอง ซึ่งมุ่งเน้นใน 5 ประเด็นหลัก คือประเด็นที่เกี่ยวกับประเภท จำนวน การสร้างบารมี เรื่องกายและพุทธภาวะหลังปรินิพพาน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีแนวความคิดว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอยู่ 3 ประเภท คือ พระปัญญาวชิระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสัทธาวชิระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระวิริยาวชิระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเกณฑ์ในการแบ่งนั้นก็โดยอาศัยระยะเวลาในการสร้างบารมี รวมถึงระดับของปัญญา ศรัทธา และความเพียร ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้อุบัติขึ้นนั้นมีจำนวนอันมากมายมหาศาลนับประมาณมิได้ โดยที่แต่ละพระองค์จะต้องบำเพ็ญพุทธการกกรรมหรือบารมี 30 ทศ จนเต็มเปี่ยมจึงจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าย่อมมีพระกายเป็น 2 คือ นิรมลกายและธรรมกาย และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อปรินิพพานแล้ว พุทธภาวะย่อมเป็นสภาพว่างเปล่า ไม่มีสภาวะบัญญัติอื่นใดปรากฏอีกต่อไป

ส่วนในทัศนะของพระพุทธศาสนามหายานมีแนวความคิดว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมีอยู่ 3 ประเภท คือ พระอาทิพุทธเจ้า พระฉานิพุทธเจ้า และพระมานุสิพุทธเจ้า ซึ่งเกณฑ์ในการแบ่งนั้นก็โดยอาศัยสภาวะแห่งการเกิดขึ้น เพื่อความเหมาะสมของการสั่งสอนเวไนยสัตว์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้อุบัติขึ้นนั้นมีจำนวนมากมายมหาศาลนับประมาณมิได้ โดยที่แต่ละพระองค์จะต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์กรรม คือบารมี 6 อัปมัญญา 4 มหาปณิธาน 4 และคุณสมบัติ 3 ได้ครบถ้วนบริบูรณ์ จึงจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย่อมมีกายเป็น 3 คือ นิรมลกาย สัมโภคกายและธรรมกาย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อปรินิพพานแล้ว พุทธภาวะจะยังคงมีอยู่ในสภาวะที่เป็นทิพย์ และจะวนเวียนอวดารลงมาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลกมนุษย์ตามวาระโอกาสที่เหมาะสม

ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยได้เสนอทัศนะวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความแตกต่าง ในเรื่องพระสัมมาสัมพุทธเจ้าระหว่างนิกายทั้งสองว่า เนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ คือ จากสภาพแวดล้อมภายนอกประการหนึ่ง และจากการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ในปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธอีกประการหนึ่ง ซึ่งวิธีการที่จะทำให้ได้รับความรู้อันถูกต้องแท้จริงในเรื่องของพุทธภาวะได้ ก็โดยการลงมือปฏิบัติตามหลักอริยมรรค ให้ครบถ้วนบริบูรณ์จนถึงในระดับหนึ่ง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอทัศนะ เกี่ยวกับโยนิโสมนสิการของการศึกษาเรื่องพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ว่า พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ควรจะศึกษาเรื่องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในฐานะที่พระองค์เป็นต้นแบบ ของการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นตัวอย่างของผู้ที่สมบูรณ์ด้วย

ปัญญา กรุณา และความบริสุทธิ์ ที่พุทธศาสนิกชนควรดำเนินรอยตาม หลักธรรมคำสอนทั้งหลายของพระองค์นั้น เป็นเสมือนกรอบหรือเครื่องมือ ที่จะนำชีวิตของผู้ปฏิบัติไปสู่ความสุข ทั้งความสุขในปัจจุบัน ความสุขในโลกหน้า ตลอดจนถึงความสุขสูงสุด คือนิรามิสสุขในพระนิพพาน